

Ulu Öndər Heydər Əliyev təhsilə yüksək qiymət verir, Azərbaycanın dünya mədəni məkanına integrasiyasında onun böyük rol oynadığını hədsiz dəyərləndirir: “Təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu, ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisasa, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əgər bunlar olmasaydı, Azərbaycanın iqtisadiyyatı belə güclü inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, Azərbaycanın elmi inkişaf edə bilməzdi. Bunlar olmasaydı, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərlə əldə etdiyimiz nailiyyəti heç vaxt unutmamalıyıq”.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə ikinci gəlişilə 1993-cü ildən başlayaraq, Azərbaycan təhsilində əsaslı dəyişikliklər və inkişaf baş verdi. Tarix elmləri doktoru İradə Hüseynova bu barədə belə yazır: “1993-cü il 15 iyundan Azərbaycanda başlanan qurtuluş hərəkatı Azərbaycan təhsilini də böhrandan, uçurumdan və fəlakətdən qurtardı. Heydər Əliyevin hakimiyyətə xilaskar missiyalı qayıdışı ilə təhsildə tənəzzül və dağılma prosesi dayandırıldı. Təhsilin öz məcrasına düşməsi, onun inkişafı üçün əlverişli iqtisadi şərait, hüquqi və mənəvi-əxlaqi mühit yarandı. Əbədiyaşar Prezidentimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikamızda həyata keçirilən sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi, mədəni və dövlət quruculuğunda baş vermiş dəyişikliklər təhsil sisteminə beynəlxalq standartlara uyğun əsaslı islahatların həyata keçirilməsini zəruri edir-di.

Məhz Heydər Əliyevin 1993-cü ilin oktyabrında Prezident seçilməsindən sonra təhsilin inkişafı Onun ən çox diqqət mərkəzində olan məsələlərdən oldu. Bu diqqət və qayğı Prezidentin rəhbərliyi ilə işlənmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə onbirliklik icbari təhsilə keçirildi. Azərbaycan vətəndaşlarının pulsuz ümumi orta təhsilinə dövlət təminatı verildi”.

Ulu Öndər Heydər Əliyev təhsilin inkişafını onun islahatlarında görürdü. Professor İradə Hüseynova dahi şəxsiyyətin təhsilin islahatları ilə fəaliyyətini belə səciyyələndirir: “Müstəqil Azərbaycan qurucusu Heydər Əliyevin 30 mart 1998-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasında təhsil sahəsində islahatlar üzrə Dövlət Komissiyası haqqında” Sərəncamı ilə müstəqil Azərbaycanın təhsil sisteminə beynəlxalq standartlara uyğun islahatların aparılması, təhsilin inkişafı və onun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi üçün Ümumdünya Bankının vəsait qoyuluşunu təmin etmək və təhsil sahəsində islahat proqramını hazırlamaq məqsədilə Dövlət Komissiyası yaradıldı. Bununla da, təhsil sahəsində islahatların yeni tarixi mərhələsinin əsası qoyuldu. Dövlət Komissiyası tərəfindən qısa müddətdə hazırlanmış “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı” geniş müzakirələrdən sonra Heydər Əliyev tərəfindən 1999-cu il iyunun 15-də tarixi bir gündə - Milli Qurtuluş Günündə xüsusi Sərəncamla təsdiqləndi. Beləliklə, çağdaş təhsil tariximizə şanlı bir səhifə yazılmış oldu.

Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində dövlət siyasətinin əsaslarını və XXI əsr milli təhsil quruculuğunun aydın strategiyasını və prioritet istiqamətlərini verən həmin Proqramda milli təhsil sahəsində islahatların üç mərhələdə reallaşdırılması nəzərdə tutulur:

Birinci mərhələ - hazırlıq mərhələsi adlanır və bir il müddətində - 1999-cu ildə aparılacaq islahatın hüquqi-normativ bazasının təmin etməlidir. Deməli ki, bu mərhələ üzrə nəzərdə tutulan bütün tədbirlər, əsasən, yerinə yetirilmiş, islahatın hüquqi-normativ bazası yaradılmışdır.

İkinci mərhələ (2000-2003), - qısamüddətli perspektivi əhatə edir və təhsil sahəsinin sosial-iqtisadi sabitliyini təmin edən təxiresalınmaz məsələlərin həll olunması və genişmiqyaslı islahatın aparılması üçün təşkilati-hüquqi, kadr, maliyyə, maddi-texniki təminatın və yeni idarəetmə modelinin yaradılmasını nəzərdə tutur.

Nəhayət, sonuncu mərhələ 2004-cü ildən sonrakı mərhələ olub, Proqramda nəzərdə tutulan bütün tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etməlidir.

Təhsil sahəsində Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi İslahat Proqramının əsas məqsədi - məktəbəqədər, orta, ali təhsil və ali təhsildən sonrakı peşə və ona uyğun əlavə təhsil pillələrində toplanmış potensialı saxlamaq və inkişaf etdirmək, təhsil sistemini tənzimləyən müvafiq hüquqi-normativ bazanı yaratmaq, Azərbaycan Respublikasının

çəkən Heydər Əliyev vaxtilə keçmiş SSRİ kimi fəvqəldövlətin 1984-cü ildə keçirdiyi məktəb islahatına rəhbərlik etmiş bir maarifçi kimi, bu sahədə zəngin təcrübəsi olan bir dövlət xadimi olaraq deyirdi: “Təhsil sahəsində qəbul edəcəyimiz Qanunda və İslahatlar Proqramında da məsələyə çox dəqiq və həssas münasibət göstərməliyik. Mənim fikrimcə, bu, ondan ibarət olmalıdır ki, Azərbaycanda təhsil sisteminə indiyə qədər əldə olunmuş müsbət təcrübə və özünü doğrultmuş, müsbət nəticələr vermiş sistem saxlanmalı, inkişaf etdirilməli və müasirləşdirilməlidir”.

Üçüncüsü, milli təhsil quruculuğunda dünya təcrübəsinin öyrənilməsinə, Azərbaycanın milli xüsusiyyətlərinə uyğun gələn prinsiplərin tətbiqini vacib sayan Heydər Əliyev, xüsusi olaraq, tövsiyə edir ki, “Dünya təcrübəsindən Azərbaycanın milli xüsusiyyətinə uyğun olan prinsiplər, qaydalar təhsil sistemimizə tətbiq edilməlidir. Biz dünyanın bütün ölkələrində - Qərbdə də, Şərqdə də əldə olunmuş nailiyyətləri dərinlən öyrənməli və onlardan Azərbaycan üçün müsbət xarakter daşıyan cəhətləri ölkəmizin təhsil sisteminə tətbiq etməli-

Müstəqillik dövründə təhsil mədəniyyətinin inkişafına Ulu Öndər Heydər Əliyevin qayğısı

yık”.

Son dövrlərdə təhsil sahəsində beynəlxalq əlaqələr genişlənmişdir. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin beynəlxalq əlaqələrinin əsas istiqamətləri tələbə, şagird və magistr hazırlığı mübadiləsi, birgə elmi tədqiqatlar, beynəlxalq forumlarda aktiv iştirak, beynəlxalq və regionlararası təhsil proqramlarına qoşulma və onların işində yaxından iştirak etməkdir.

Azərbaycan Respublikası Avropa (1979-cu il Paris Konvensiyası) və Cənubi-Şərqi Asiya (1983-cü il Banqkok Konvensiyası) regionları, o cümlədən, YUNESKO-nun Avropa Şurası ilə birlikdə hazırladığı (1997-ci il Lissabon Konvensiyası) təhsil sənədləri, diplomlar və elmi dərəcələrin qarşılıqlı tanınması haqqında konvensiyalara qoşulmuşdur. Artıq Azərbaycan təhsil sisteminin nümayəndələri YUNESKO, YUNİSEF, YUNEVOK, İSESKO, Avropa Təhsil Fondu, Avropa Şurası və Avropa İttifaqı kimi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların təhsil problemləri ilə məşğul olan qurumlarının işində fəal iştirak edir, onların təcrübə və köməyindən maksimum istifadə edirlər.

Dördüncüsü, milli təhsil sahəsində islahatlar prosesində xalqımızın milli-mənəvi xüsusiyyətlərindən, milli mentalitetindən, XX əsrdə təhsil sahəsində formalaşmış müterəqqi milli ənənələrindən imti-

na edilməməsini vurğulayan Heydər Əliyev bu qənaətdədir ki, “Azərbaycanın reallığına, milli xüsusiyyətinə uyğun olan hər bir müsbət təklifdən istifadə etməli, onu öz təhsil sistemimizə tətbiq etməliyik. Ancaq indiyə qədər mövcud olan təhsil sisteminə əldə edilmiş müsbət nəticələri və bu günün, gələcəyin tələblərinə uyğun gələn hər şeyi saxlamalı və inkişaf etdirməliyik...”

Beşincisi, təhsil sahəsində islahatların əsas məqsədini dünya təhsil sistemində integrasiyada, milli təhsilimizin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasında görəndə və bunu təhsil quruculuğunun perspektiv istiqaməti sayan Heydər Əliyev xüsusi olaraq vurğulayır: “Mən belə anlayıram ki, indi bizdə təhsil sisteminə islahatların əsas məqsədi ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın təhsil sistemi dünya təhsil sisteminin standartlarına uyğunlaşsın. Yenə də deyirəm. Azərbaycanın təhsil sistemi son on illərdə müsbət nəticələr veribdir. Ancaq Azərbaycanın təhsil sisteminə təhsil alan insanların və xüsusən də, ali məktəbləri bitirənlərin bilik səviyyəsi və onların biliklərini təsdiq edən sənədlər gərək dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin ali məktəblərinin bilik səviyyəsinə uyğunlaşsın. Onların prinsiplərinə uyğunlaşdırılsın ki, Azərbaycanda təhsil almış və mühəndis diplomu almış bir insan başqa ölkələrdə də həmin diplomla

qəbul edilə və fəaliyyət göstərə bilsin...”

Altıncısı, təhsil sahəsində islahatın qısa müddətdə, tələm-tələsik aparılmasının yolverilməzliyini diqqətə çatdıran və bunu təhsil siyasətində zəruri amil sayan Heydər Əliyev deyir: “Yenə də deyirəm, əgər iqtisadiyyat sahəsində islahatları keçirmək üçün bir il, iki il yox, bir neçə il və ondan da çox vaxt tələb edilsə, təhsil sahəsində islahatlar bundan daha çox vaxt tələb edir. Bunu anlamaq, bilmək lazımdır. Ona görə də deyirəm ki, burada inqilabi dəyişikliklər ola bilməz”.

Ulu Öndər milli tariximizə aid dərsliklərin “Azərbaycan tarixi”nin tədrisinə xüsusi diqqət verirdi. “Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı”na uyğun olaraq, Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış 13 iyun 2000-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında” Sərəncamla ali təhsil müəssisələrinin dördünə maliyyə müstəqilliyi verilmiş, bir neçə yeni ali məktəb yaradılmış, bir çox ali məktəblərə “universitet” statusu verilmiş, milli təhsil tariximizdə kadr hazırlığında xüsusi əhəmiyyət daşıyan Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu və onun müxtəlif bölgələrdə 12 filialı yaradılmışdır.

Vahid ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru